

ΕΝΟΤΗΤΑ 25

Τέχνες και Γράμματα στον κόσμο τον 19ο αιώνα

Μπακάλης Κώστας
(history-logotexnia.blogspot.com)

A. 1800-1850 ➡ 1. Νεοκλασικισμός

Στο α' μισό του 19^{ου} αι. στην τέχνη εμφανίζονται δύο κινήματα:
ο νεοκλασικισμός και ο ρομαντισμός.

- Νεοκλασικισμός:

θαυμασμός στην τάξη,

την πειθαρχία,

την αρχαιολατρία

Εκπρόσωποι:
Νταβίντ, Ένγκρ.

2. Ζ.Λ. Νταβίντ, Ο όρκος του σφαιριστηρίου, 20 Ιουνίου 1789.

▲ Νταβίντ. Ο Ναπολέων στο πέρασμα του Αγίου-Βερνάρδου (Άλπεις)

Κλασικισμός & Νεοκλασικισμός:
Κλασικισμός συνήθως ονομάζεται
το καλλιτεχνικό ρεύμα που
εμφανίστηκε το **1660**, σε
ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες
(Γαλλία), και διαδέχτηκε το
μπαρόκ.

Ο Νεοκλασικισμός εμφανίστηκε στο
τέλος του **18^{ου}** αι. ως αντίδραση
στο ελαφρύ ροκοκό. Ως ρεύμα της
τέχνης, υιοθετήθηκε από τη
γαλλική επανάσταση και τον
Ναπολέοντα, για να απεικονίσει
τα ηρωικά ιδεώδη, τις
ρωμαϊκές αρετές του πολίτη,
τις δημοκρατικές ιδέες και το
ήθος της επανάστασης.

▲ Νταβίντ, *Ο θάνατος του Σωκράτη*

▲ Νταβίντ, *Ο θυμός του Αχιλλέα*

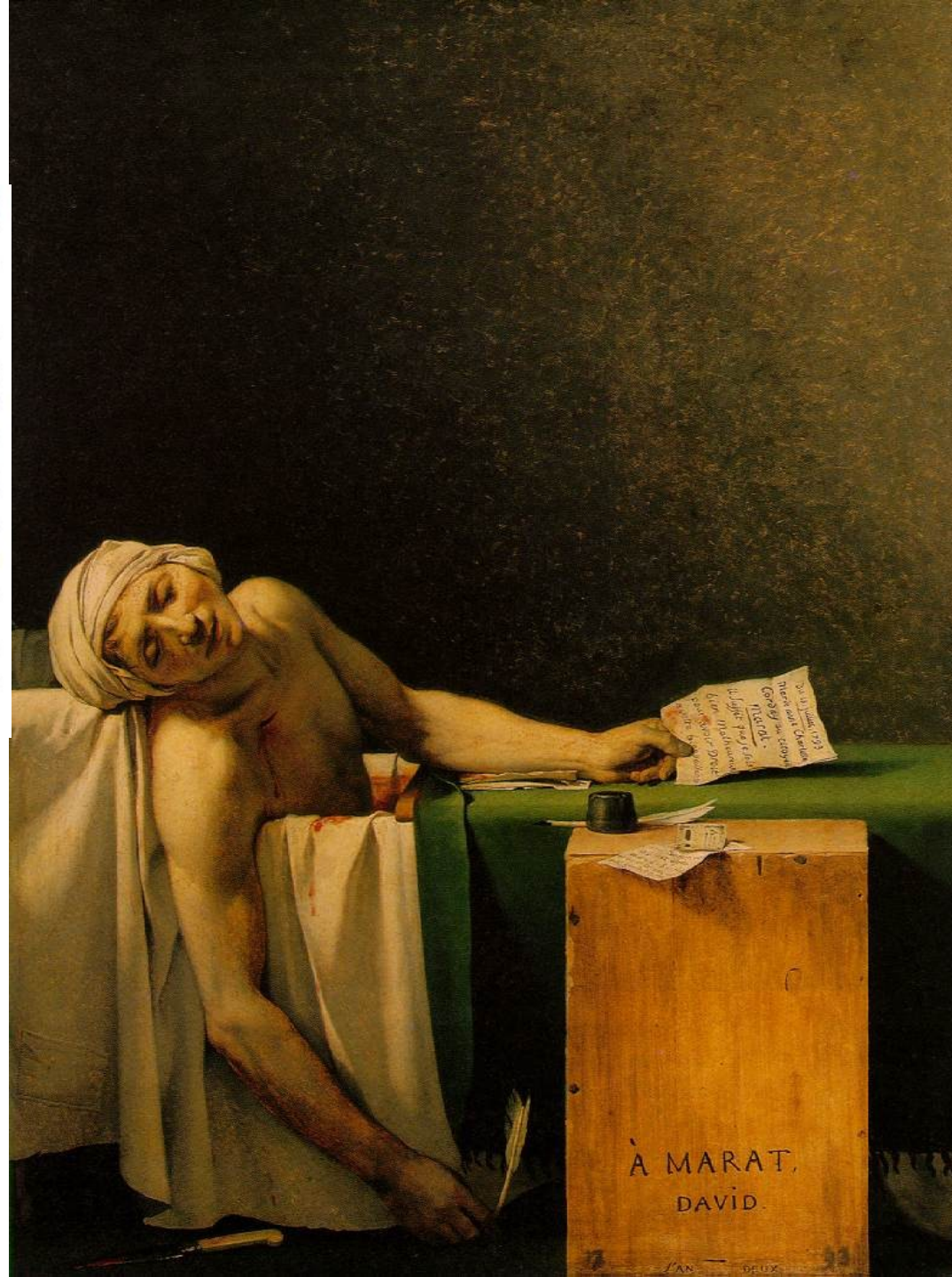
► Νταβίντ,

Η δολοφονία του Μαρά

Εικ. 9. Ζακ-Λουί Νταβίντ (Jacques-Louis David, 1743-1825)

"Ο θάνατος του Μαρά" (1793), λάδι, 1,65 x 1,26 μ.,
Βρυξέλλες, Βασιλικό Μουσείο Καλών Τεχνών.

Σ' αυτό το έργο ο Νταβίντ δεν απεικονίζει μονάχα το θάνατο του ήρωα της Γαλλικής Επανάστασης, αλλά το θάνατο ενός ανθρώπου που πεθαίνει υποστηρίζοντας τις ιδέες του. Ο Μαρά αφήνει την τελευταία του πνοή με την πένα ακριβώς δίπλα του, σύμβολο της ελευθεροτυπίας και της υπεράσπισης των ανθρωπίνων ελευθεριών. Στην απόδοση του θέματος δεν υπάρχουν περιττές λεπτομέρειες, η προοπτική απουσιάζει και τα αντικείμενα είναι λιτά, ενώ το βλέμμα του θεατή συγκεντρώνεται στο φωτισμένο, γαλήνιο πρόσωπο του Μαρά. Καθένα ίχνος πόνου ή αγωνίας δε σκιάζει το πρόσωπο του ήρωα, που πεθαίνει για τα ιδανικά της πατρίδας του.

▲ Ένυκρ

▲ **Ζαν-Ογκύστ-Ντομινίκ Ενγκρ** (Jean-Auguste-Dominique Ingres, 1780-1867), “*Η αποθέωση του Ομήρου*” (1827), λάδι σε μουσαμά, 3,80x5,07μ., Παρίσι, Λούβρο.

2. Το κίνημα του **ρομαντισμού**

Γεννήθηκε στην
Αγγλία και τη
Γερμανία,
κορυφώθηκε στη
Γαλλία μετά το
1830, ως
αντίδραση στον
κλασικισμό και
τον συντηρητισμό
μετά την ήττα του
Ναπολέοντα.

Οι ρομαντικοί
καλλιτέχνες
δραστηριοποιήθη
καν στις
επαναστάσεις και
εμπνεύστηκαν
από αυτές.

Επηρεάστηκαν
από τις
φιλελεύθερες
ιδέες της εποχής
και εμπνεύστηκαν
από την εθνική
παράδοση και την
επαναστατική
δράση.

Η ελληνική
επανάσταση ήταν
μια πηγή
έμπνευσης.

◀ Ντελακρουά,
Η Σφαγή της Χίου

Χαρακτηριστικά του ρομαντισμού

Εγκατάλειψη κλασικών προτύπων. Κυριαρχία συναισθήματος.

Αγάπη για το μυστηριώδες και για το εξιδανικευμένο εθνικό παρελθόν (εθνορομαντισμός, κυρίως σε Γερμανία, Ρωσία).

Θρησκευτική αναζήτηση. Φυσιολατρία.

Υπεροχή του φανταστικού έναντι του πραγματικού και του χρώματος έναντι της μορφής.

Ελευθερία στο ύφος.

1. Τζον Κόνσταμπλ, Το κάρο του σανού, 1821 περίπου.
Ένα από τα χαρακτηριστικά δείγματα του ρομαντισμού στη ζωγραφική.

Εκπρόσωποι του ρομαντισμού

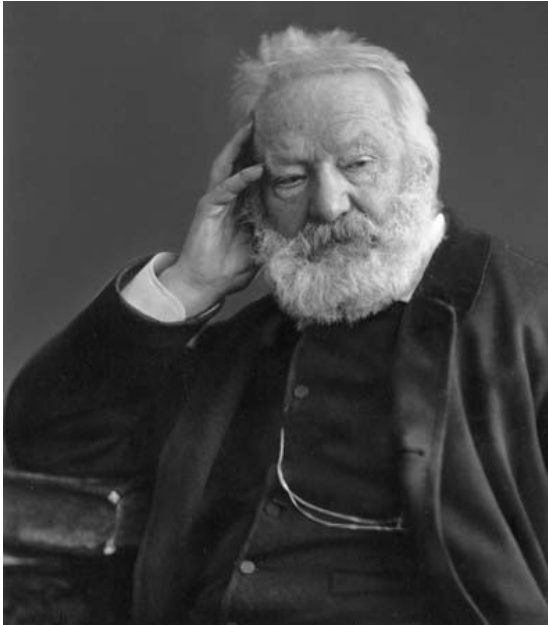
- **Μουσική:** Μπετόβεν, Σούμαν, Μπράμς, Βάγκνερ, Σοπέν.
- **Ποίηση:** Κίτς, Σέλεϊ, Μπάιρον (Άγγλοι), Λαμαρτέν, Βινί, Μισέ, Ουγκό (Γάλλοι).
- **Πεζογραφία:** Μπαλζάκ (*Ανθρώπινη κωμωδία*), Σταντάλ (*Το κόκκινο και το μαύρο*), Ουγκό (*Οι Άθλιοι*) → κοινωνικά θέματα.
- **Ζωγραφική:** Κονστάμπλ, Ντελακρουά.

1. Ε. Ντελακρουά,
Η ελευθερία
οδηγεί τον λαό.
Πίνακας
εμπνευσμένος
από τη γαλλική
επανάσταση
του 1830.

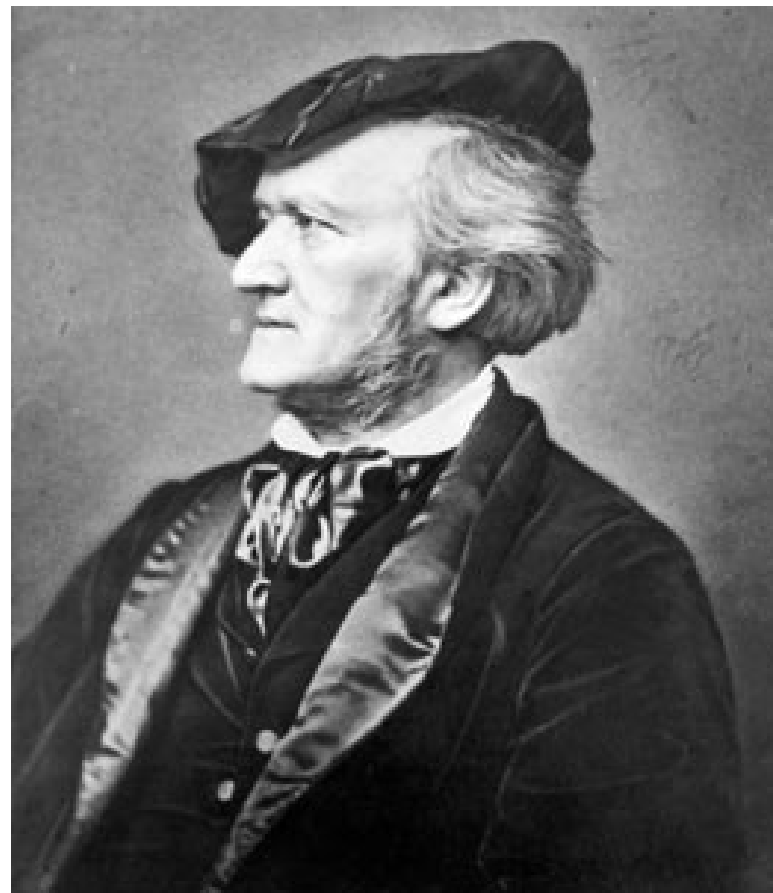
Ουγκώ, Οι Άθλιοι

▲ Εικόνα της Τίτικας από τον Εμίλ Μπαγιάρντ, από την πρώτη έκδοση των Αθλίων (1862)

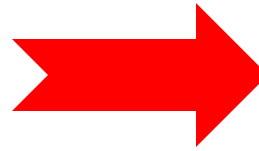
▲ Γελοιογραφία του 1867 από το βρετανικό περιοδικό Παντς με το Γερμανό συνθέτη Ρίχαρντ **Βάγκνερ** (1813–1883). Ο Βάγκνερ δημιουργεί ένα νέο είδος όπερας, το μουσικό δράμα. Έγραψε 13 όπερες. Ανάμεσά τους ξεχωρίζει η τετραλογία Το δαχτυλίδι των Νιμπελούνγκεν, που βασίστηκε σε γερμανικούς μύθους.

■ Μπαλζάκ

B. 1850-1900

1. Ρεαλισμός

- ✓ Το κίνημα του **ρεαλισμού** εμφανίστηκε στα 1850 και εξέφρασε τις οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές που έφερε η δεύτερη βιομηχανική επανάσταση.
- ✓ Γενικά χαρακτηριστικά:

Προσπάθεια πιστής απόδοσης της πραγματικότητας.

Ενδιαφέρον για την καθημερινότητα των απλών ανθρώπων.

Ενδιαφέρον για το αληθινό και όχι για το ωραίο.

2. Ζαν Φρανσουά Μιγέ, Οι σταχομαζώχτρες, 1857. Ο ρεαλισμός στη ζωγραφική.

2. Ο Ζαν Φρανσουά Μιγέ (1814-1875) υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους εκφραστές του ρεαλισμού στη ζωγραφική του 19ου αιώνα. Το γεγονός ότι, κατά το παρελθόν, τα μέλη των κατώτερων τάξεων εμφανίζονταν στη ζωγραφική μόνο ως κωμικά πρόσωπα έκανε την απόφασή του να ζωγραφίσει γυναίκες να δουλεύουν στα χωράφια πραγματικά επαναστατική. Οι τρεις γυναίκες του πίνακα δεν είναι ούτε κωμικές ούτε και όμορφες. Ο Μιγέ τις έπλασε στέρεα, με απλά περιγράμματα, δίνοντας έμφαση στις εξαιρετικά λιτές κινήσεις τους. Έτσι, οι τρεις χωριάτισσες έγιναν ένα θέμα με σοβαρότητα και αξιοπρέπεια.

◀ ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ
Ντωμιέ

Εικ. 6. Ο Ντωμιέ (Honoré Daumier 1808-79), "Σαρλ Φιλipόν ή Άντρας χωρίς δόντια που γελά" (1832-1833), τερακότα, Παρίσι, Μουσείο Ορσέ.

Τα πορτρέτα του Ντωμιέ σηματοδότησαν την πλήρη ρήξη με τη νεοκλασική εξιδανίκευση. Η οξυμμένη δύναμη παρατήρησης τον οδήγησε στην αποκάλυψη της προσωπικότητας πέρα από τα φαινόμενα.

Εκπρόσωποι ρεαλισμού:

Ζωγραφική: Κορό, Ντομιέ, Μιγιά.

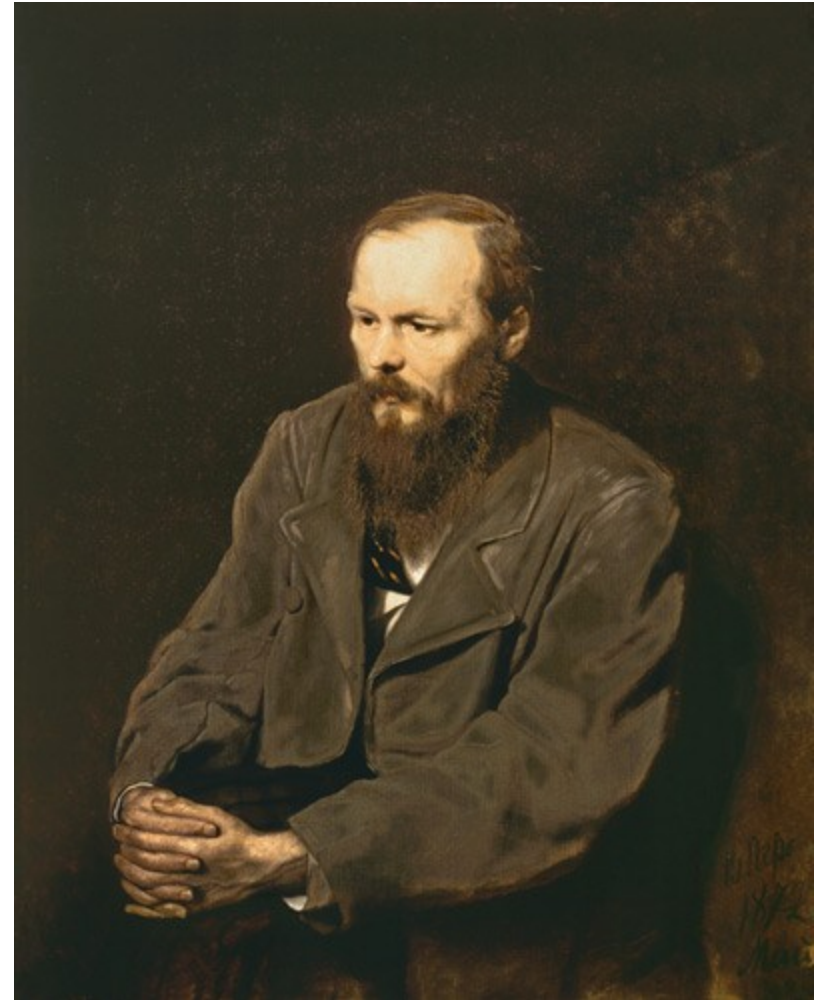
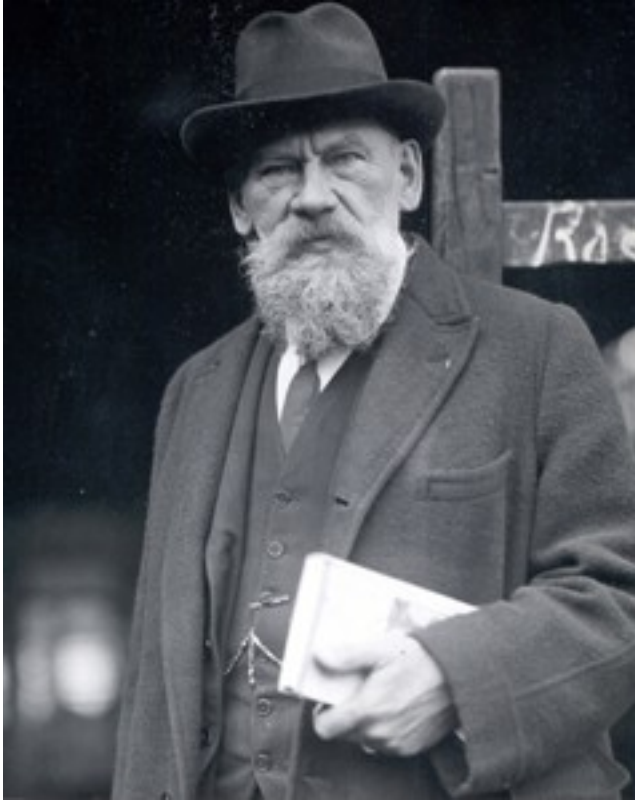
Πεζογραφία:

■ **Ντίκενς** (*Όλιβερ Τουίστ*), **Φλομπέρ** (*Μαντάμ Μποβαρί*),

■ **Ζολά** (*Οι Ρουγκόν Μακάρ*),

■ **Ντοστογιέφσκι** (*Έγκλημα και Τιμωρία*),
Τολστόι (*Πόλεμος και Ειρήνη*).

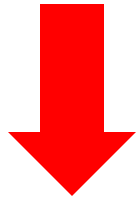
■ Τολστούι - Ντοστογιέφσκι

■ Ντίκενς, Όλιβερ Τουίστ

Αναζητήσεις στα τέλη του 19^{ου} αι.

2. **Συμβολισμός**: άρνηση κάθε κανόνα και έκφραση της φαντασίας.
- Πρόδρομος ο Μποντλαίρ.
 - Σπουδαία θεατρικά έργα έγραψαν οι Ίψεν (*Κουκλόσπιτο*), Στρίνμπεργκ (*Πατέρας*), Τσέχοφ (*Ο θείος Βάνιας*).
 - Τονίζουν την ανάγκη κοινωνικής χειραφέτησης.

- Ο Τσέχωφ διαβάζει τον Γλάρο

Ζωγραφική - 3. Ιμπρεσιονισμός

Ζωγραφική: εμφανίζονται οι ιμπρεσιονιστές, που προσπάθησαν να αποδώσουν τη φευγαλέα εντύπωση σκηνών από τη φύση και ακολουθούν οι **μεταϊμπρεσιονιστές**

Εκπρόσωποι: Πισαρό, Ρενουάρ, Μονέ, Ντεγκά

3. Κλοντ Μονέ, Εντύπωση (Impression): Ανατολή, 1872.
Το έργο στο οποίο οφείλει το όνομά του το κίνημα του ιμπρεσιονισμού.

3. Ο Κλοντ Μονέ (1840-1926) πίστευε ακράδαντα ότι ο γνήσιος καλλιτέχνης όφειλε να μην έχει εργαστήριο και να μη ζωγραφίζει ούτε μια πινελιά παρά μόνο μπροστά στο θέμα του. Ο ίδιος είχε μετατρέψει σε εργαστήριό του μια βάρκα σε ένα ποτάμι, για να μπορεί να μελετά τις διαφορετικές εντυπώσεις που δημιουργεί το τοπίο ανάλογα με τις εναλλαγές του φυσικού φωτός. Ο πίνακας *Impression: Soleil levant* (Εντύπωση: Ανατολή) απεικονίζει ένα λιμάνι στην πρωινή ομίχλη. Κύρια επιδίωξη του ζωγράφου είναι να καταγράψει την εντύπωση που παράγει το θέμα του υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες φωτός.

◀ «Η γέφυρα Μποϊλνιέ στη Ρουέν με ήλιο» (1896) του Γάλλου ζωγράφου **Καμίγ Πισαρό** (1830–1903)

«Ο ζωγράφος **Κλοντ Μονέ** στο εργαστήριό του», πίνακας (1874) του Γάλλου ζωγράφου **Εντουάρ Μανέ** (1832–1883). Εργαστήριο δεν υπάρχει, ο καλλιτέχνης έχει βγει και ζωγραφίζει στην ύπαιθρο.

▲ «Χορός στη Μουλέν ντε λα Γκαλέτ» (1876) του Γάλλου ζωγράφου **Ογκίστ Ρενουάρ** (1841–1919).

4. Βίνσεντ βαν Γκογκ, Σταροχώραφο με κυπαρίσσια, 1889.

«► Έναστρος
ουρανός» (1889),
του Ολλανδού
ζωγράφου
**Βίνσεντ Βαν
Γκογκ** (1853-
1890). Ο Βαν
Γκογκ ζωγράφισε
το φως και τα
έντονα χρώματα
της νότιας Γαλλίας:
θερισμένα στάχυα,
ουρανούς
γεμάτους αστέρια,
κυπαρίσσια. Όσο
έζησε, κανένας δεν
αναγνώρισε το
ταλέντο του και
έγινε διάσημος
μόνο μετά το
θάνατό του.

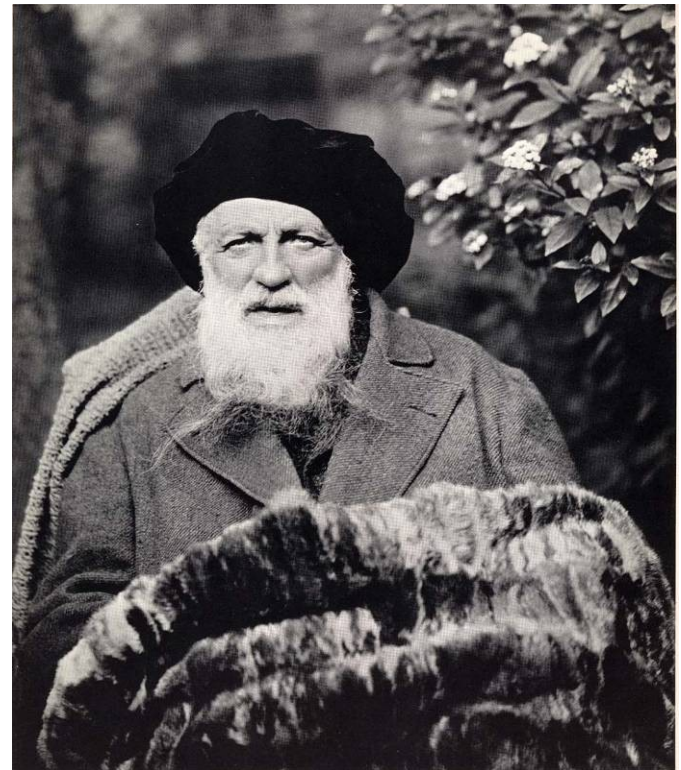
Van Gogh, Vincent. *Starry Night Over the Rhone*. Paris, Musee D'Orsay.

5. Πολ Σεζάν, Βουνά στην Προβηγκία, 1886-1890.

- Γλυπτική: Ροντέν,
προσπαθεί να αποδώσει
βαθύτερα συναισθήματα
και πανανθρώπινες αξίες.

6. Ογκίστ Ροντέν, Το χέρι του Θεού, 1898.

■ Να μελετήσετε πίνακες του Νταβίντ και να εντοπίσετε σε αυτούς γνωρίσματα του κλασικισμού στη ζωγραφική.

▲ Ζ.Λ. Νταβίντ, Ο όρκος του σφαιριστηρίου, 20 Ιουνίου 1789

▲ Ζ.Λ. Νταβίντ, Ο Ναπολέων διασχίζει τις Άλπεις.

- Το έργο του Μιγέ Οι σταχομαζώχτρες θεωρείται ένας πίνακας-μανιφέστο της ρεαλιστικής ζωγραφικής του 19ου αιώνα. Ποια γνωρίσματά του στηρίζουν μια τέτοια εκτίμηση;

- Να μελετήσετε τον πίνακα του Μονέ Εντύπωση: Ανατολή και στη συνέχεια να καταγράψετε τα κύρια γνωρίσματα του ιμπρεσιονισμού όπως εντοπίζονται σε αυτόν.

ΓΙΑ ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΜΑΤΙΑ
ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ...

•...ακούστε Λούντβιχ Βαν Μπετόβεν, **Σονάτα του σεληνόφωτος**, 3η Συμφωνία και 9η Συμφωνία.

...δείτε θεατρικές παραστάσεις

•Ερρίκος Ίψεν, **Το κουκλόσπιτο** (1879), **Βρικόλακες** (1881).

•Αύγουστος Στρίνμπεργκ, **Δεσποινίς Τζούλια** (1888).

•Άντον Τσέχοφ, **Ο γλάρος** (1895), **Ο θείος Βάνιας** (1897), **Οι τρεις αδελφές** (1900).